

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ש"פ דברים, שבת חזון, ה'תשכ"ט

חלק ב – י"ל לש"פ דברים, שבת חזון, תשעה-באב (נדחה), ה'תשע"ה

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים וחמש לבריאה

שבעים שנה להסתלקות-הילולא של כ"ק הרלו"צ ז"ל

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

הילד מרדכי שיחי

ליום הולדתו, י"א סיון

וליום הכנסו בבריתו של אאע"ה ח"י סיון, ה'תשע"ה

ולזכות אָחיו ואחיותיו

מירל, חי' מושקא, יוכבד, יוסף יצחק ואסתר מרים

שיחיו לאריכות ימים ושנים טובות ובריאות

נדפס על ידי ולזכות הוריהם

הרה"ת ר' יהושע זעליג וזוגתו מרת הינדא שיחיו ברוק

ולזכות זקניהם

הרה"ת ר' שמואל וזוגתו מרת רחל לאה שיחיו ברוק

מרת חנה הנקע שתחי' דייטש

מרת דוואשא שתחי' ריבקיין

הרה"ת ר' אברהם יצחק הכהן וזוגתו מרת קריינא שיחיו ראָזענפעלד

ולעילוי נשמת

הרה"ת ר' יוסף יצחק בהרה"ת ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

נפטר חי' מנחם-אב, ה'תשס"ו

ת. נ. צ. ב. ה.

ויהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים

בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו ממש

ובודאי כבר התחיל בפועל, כי מעשה עיקר, ויהי רצון שיקויים אצלו מאמר חכמינו ז"ל "אמור מעט ועשה הרבה", שהנקודה בזה היא שאפילו האמירה היא ככל הדרוש, ועוד יותר מהדרוש, תהי' העשי' בממדים כאלה שבערך להעשי' – האמירה היא מועטה, ובפרט כשהמדובר בענינים הנוגעים לרבים וזכות הרבים מסייעת.

בכבוד ובברכה לבשורות טובות

מ. שניאורסאהן

נ.ב. מובן שמצטער אני באם ע"י מכתבים אלה נגרם לו צער איזה שהוא, **ופשיטא** שלא זו הכוונה. ומסיימים בטוב שיהפכו ימים אלה בקרוב ממש לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ דברים, שבת חזון, תשעה-באב (נדרחה) – הננו מוציאים לאור חלק שני* מהתוועדות ש"פ דברים, שבת חזון, ד' מנחם-אב ה'תשכ"ט – הנחה בלתי מוגה (תדפיס מתורת מנחם כרך נז הנמצא בדפוס).

*

בתור הוספה – מכתב (תדפיס מכרכי "אגרות-קודש" שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

ה' מנ"א – הילולא דהאר"ז, ה'תשע"ה,
שבעים שנה להסתלקות הילולא של כ"ק הרלו"צ ז"ל
ברוקלין, נ.י.

(* חלק ראשון י"ל לש"פ דברים תשע"ב.

©

Published and Copyright 2015 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5775 • 2015

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס
The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237
(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס
על ידי חיים שאול בן חנה
בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"
(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

מעשה עיקר: אבות פ"א מי"ז.
מאמר חכמינו ז"ל "אמור מעט ועשה הרבה": אבות שם מט"ז.
שייהפכו ימים אלה .. לששון ולשמחה ולמועדים טובים: ראה ירמ' לא, יב. זכרי' ח, יט.
רמב"ם ה' תעניות בסופן.

הוספה

בי"ה, ב' מנחם אב, ה'תשל"ט
ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

מאשר אני קבלת מכתבו ממוצש"ק פ' חקת־בלק, מוצאי חג הגאולה י"ב תמוז. ות"ח על שימת לבבו לכתוב לי הפרטים בנושא המאורע.

וכמדומה שכבר רמזתי גם במכתבי הקודם, אף שאין ההעתקה לפני, שאי אפשר בריחוק מקום לקחת עמדה בדבר, ובפרט על יסוד טענת צד אחד שלא בפני הצד השני.

והערה כללית בזה, שהיא בתוקפה בכל הזמנים ובפרט בתקופתנו, שבעניינים הקשורים עם הזולת ובפרט בציבור, נוגע יותר לא כוונת המדבר ועושה, כי אם איך יתפרשו הדברים אצל הרואים והשומעים. ובכל עניינים הקשורים בקידוש שם שמים יש להזהר במיוחד, ואין צריך לומר בפני עדה המצפים שהמצויינים והמכובדים בין אנשי הקהל יהיו המורי־דרך ודוגמה מזהירה, שלכן כל פרט בהנהגתם משפיע, ובמיוחד כשהמדובר הוא בהבאים מארצנו הק', ארץ אשר תמיד עיני ה"א בה מראשית השנה ועד אחרית שנה.

ומוכן שכל האמור לעיל הוא בנוסף על הכלל העקרי אשר תורתנו, תורת חיים (הוראה בחיים) הרי דרכי דרכי נועם וכל נתיבותי שלום.

ועוה"פ אדגיש שאין לי כל עמדה בענין, שהרי קבלתי רק מכתב אחד מכל צד, היינו טענת אחד שלא בפני השני, כנ"ל.

ולהעיר בענייני דמיים אלה, ימי "בין המצרים", הרי צריך להוסיף באהבת חינוס בכדי לתקן נקודת ימים אלה שסיבתן היפך דאהבת חינוס, כידוע מאמר חכמינו ז"ל.

שמחתי לקרא במכתבו ע"ד התוכניות שלו בנוגע להפצת היהדות בעתיד,

מצילום האגרת. נדפסה בקובץ עיונים וביאורים — מנשסתר, גליון כב (ג' תמוז תשנ"ט) ע' 90.

ארץ אשר תמיד עיני ה"א בה גו': עקב יא, יב.

דרכי דרכי נועם וכל נתיבותי שלום: משלי ג, יז.

שסיבתן היפך דאהבת חינוס, כידוע מאמר חכמינו ז"ל: יומא ט, ב.

יג. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה.

* * *

יד. נוסף על האמור לעיל (ס"ז) אודות סיבת ההתוועדות בגלל המאורע של הטיסה אל הירח,

— והלימוד מזה, שהם בעצמם ביקשו שיתפללו עבורם מהתפלות של דוד המלך, נעים זמירות ישראל,

ולהעיר, שע"פ האמור לעיל (סי"א) שדוד המלך הדגיש את העובדה שכל עניני העולם אינם בערך כלל לדברי תורה, יש לנצל מאורע זה גופא באופן שיביא לידי תוספת חיזוק בלימוד התורה, שכן, אם בעניני העולם יכול אדם העוסק במושכלות להגיע להשגים כאלו, הרי בודאי שכאשר בחזר בשיבה יוסיף בלימוד התורה בכמות הזמן, ובאיכות הלימוד מתוך התמדה ושקידה ויגיעה, אזי יגיע לעניינים הכי נעלים, וכמארז"ל¹⁰⁰ "יגיעתי ולא מצאתי אל תאמין" —

ישנו ענין נוסף הקשור עם מ"ש בסיום הפרשה¹⁰¹ בנוגע לנצחון במלחמה: "ואצו אתכם גו' חלוצים תעברו לפני אחיכם בני ישראל", ומפרש רש"י, "לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפניהם, שנאמר¹⁰² וטרף זרוע אף קדקד"¹⁰³,

והרי ענין זה קשור עם ההתעוררות בנוגע לקיום מצות תפילין — כמ"ש הבחיי¹⁰⁴ ש"היו בטוחים בגבורתם וכחם בזכות המצוה שבידם, וכענין שדרשו רז"ל¹⁰⁵ וטרף זרוע, בזכות תפילין שבזרוע, אף קדקד, בזכות תפילין שבראש",

ויש לומר, שזהו גם המקור לדברי הרא"ש¹⁰⁶ "שמפני קיום מצות תפילין ותיקונן יתקיים באנשי המלחמה וטרף זרוע אך קדקד".

ולהעיר, שמלשון הרא"ש "מפני קיום מצות תפילין (סתם) .. יתקיים באנשי המלחמה כו'" (ולא "מפני קיום מצות תפילין של אנשי המלחמה"), משמע, שהענין ד"טרף זרוע אף קדקד" נעשה לא רק ע"י

היא גם בענין המלחמה — שע"י כח השכל מחשב ומתכנן את מהלך המלחמה כו'.

(104) ס"פ מטות.

(105) כ"ק אדמו"ר שליט"א העיר, שלע"ע לא נמצא המקור לזה במדרשי רז"ל.

(106) בהל' קטנות — הלכות תפילין סט"ו (כהגירסא שהובאה במעדני יו"ט שם).

(100) מגילה ו, ריש ע"ב.

(101) ג, יח.

(102) ברכה לג, כ.

(103) בענין זה נזכר שפעולת ה"זרוע"

היא לא רק בענין ההגנה (שבשביל זה מספיק

גם אצבע קטנה), אלא גם בענין המלחמה עם

האויב, וכן הוא גם בנוגע ל"קדקד", שפעולתו

הנחת תפילין של אנשי המלחמה עצמם בשעת המלחמה עצמה, אלא גם כאשר יהודים אחרים מניחים תפילין, ואפילו זמן רב לפני המלחמה.

וכל זה הוא מצד ענין הערבות²⁷, "שכל ישראל ערבים זה לזה"⁴⁶, שישנו בכל עניני התומ"צ, ובמכ"ש ממ"ש הרמב"ם¹⁰⁷ שע"י "מצוה אחת, הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות", ועאכו"כ בנוגע לבנ"י, ולכן, מועילה הנחת תפילין של כל איש ישראל לפעול נצחונם של אנשי המלחמה באופן ד"טרף זרוע אף קדקד".

ויש להוסיף, שמצד ענין הערבות נעשה הענין ד"טרף זרוע אף קדקד" לא רק אצל שבט גד, אלא גם אצל כל בני". ומה גם שמצד בלבול העולם (בא סנחריב ובלבל את העולם¹⁰⁸) אין אנו יודעים לאיזה שבט שייך כל אחד (אע"פ שיש כאלו שיודעים, כמו כהנים ולוים, ששייכים לשבט לוי). וע"ד שמצינו לגבי נוסח התפלה, שאף שיש שער פרטי לכל שבט ושבט שבמסילתו יעלה, הנה לאחרי הבלבול כו', קבע רבינו הזקן נוסח כללי עבור כל בני"¹⁰⁹.

טו. ובהמשך לזה, יש להתעכב על פירוש רש"י על הפסוק "ואצו אתכם", "לבני ראובן וגד הי' מדבר" (בנוסף על המדובר פעם¹¹⁰ על פירוש רש"י בהמשך הכתוב: "לפני אחיכם", "הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה וכו'") — דלכאורה הי' לו להקדים גד לראובן, כיון שגד הי' העיקר, שבו נאמר "וטרף זרוע אף קדקד" (שמביא רש"י בפירושו בהמשך הכתוב), ואילו ראובן הי' טפל לגד בענין זה?

ולהעיר, שראובן וגד היו חלוקים זמ"ז — כמוכן מפירוש רש"י בפ' ויגש על הפסוק¹¹¹ "ומקצה אחיו", "מן הפחותים שבהם לגבורה .. ראובן שמעון לוי ישכר ובנימין, אותן שלא כפל משה שמותם כשברכן, אבל שמות הגבורים כפל .. ולגד¹⁰² אמר ברוך מרחיב גד". ומזה מובן, שבענין הגבורה הי' ראובן הי' טפל לגד. וא"כ, הי' לו לרש"י להקדים גד לראובן.

וכפי שיתבאר לקמן באופן המובן בפשטות — עם כל ה"עשירות" ("רייכקייט") שרואים בפירוש רש"י — גם לבן חמש למקרא (ובלבד שלא יחשוב שכיון שכבר נעשה גדול, שוב אינו צריך ללמוד חומש,

(107) הלי' תשובה פ"ג ה"ד.
 (108) ראה ברכות כח, א. וש"נ.
 (109) ראה תו"מ ח"ד ע' 310 ואילך.
 (110) שיחת ש"פ דברים תשכ"ה בסופה
 (111) מז, ב. — נתבאר בארוכה בשיחת ש"פ מטו"מ סי"ד (לעיל ע' ...). וש"נ.

ההבנה וההשגה — כדאיתא בזהר¹⁶², שבתפילין של יד שכנגד הלב ישנו ענין הקשירה, ללא שקו"ט כו', ועי"ז פועלים חלישות בנפש הבהמית, שמקום משכנה בלב, ומשם מתפשטת גם למוח שבראש (ולא כמו נפש האלקית, שמקום משכנה במוחין שבראש, ומשם מתפשטת גם בלב)¹⁶³.

ומהעבודה ברוחניות הענינים נמשך גם בגשמיות — שנעשה הענין ד"וטרף זרוע אף קדקד" בנוגע לנצחון במלחמה, באופן ש"לא נפקד ממנו איש"¹⁶⁴, ובאופן ד"קומה ה' ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך"¹⁶⁵, "אלו שונאי ישראל"¹⁶⁶,

ועד שזוכים לבנין ביהמ"ק השלישי, בביאת משיח צדקנו. [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן הניגון "הוא אלקינו", ועמד מלוא קומתו ורקד על מקומו, כשממשיך לנגן בחוזק "הוא אלקינו" ב"פ. כ"ק אדמו"ר שליט"א ברך ברכה אחרונה, ואח"כ אמר:]
 ה"בכ"ן" מכל האמור לעיל — שצריך להיות הענין ד"וטרף זרוע אף קדקד", כפי שמסיים רש"י פירושו לפרשת דברים.

ומזה באים ל"ואתחנן אל הוי' גו"¹⁶⁷, וכפי שמפרש רש"י: "אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם, אע"פ שיש לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם, לפי שאמר לו וחנותי את אשר אחון¹⁶⁸, אמר לו בלשון ואתחנן".

ונקודת הענין — שנוסף על מה שבנ"י פועלים ע"י עבודתם בקיום מצות תפילין, מוסיף הקב"ה ונותן לכאו"א כל המצטרך לו בכל עניניו באופן של "מתנת חנם", וחנותי את אשר אחון", באופן של בלי גבול, בטוב הנראה והנגלה, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"¹⁶⁹.

ובאופן כזה באים מהגאולה הפרטית לגאולה הכללית, בביאת משיח צדקנו, ו"שמחת עולם על ראשם"¹⁷⁰.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאוואָץ".]

(162) ר"פ ואתחנן.
 (163) תניא רפ"ט.
 (164) מטות לא, מט.
 (165) בהעלותך י"ד, לה.
 (166) פרש"י עה"פ.
 (167) תשא לג, יט.
 (168) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.
 (169) ישעי' לה, יו"ד. נא, יא.
 (170) פרש"י עה"פ.

ועדיין נשאר לבאר את ה"יינה של תורה" שבפירוש רש"י זה, וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

כד. האמור לעיל בענין החלוקה הכללית והחלוקה הפרטית בנוגע לכניסה לארץ ישראל — ישנו גם בעבודת האדם בכל יום ויום¹⁵⁵: בהתחלת היום ישנו הענין דקבלת עול כללי — באמירת "מודה אני לפניך", וכן כללות ענין ההליכה "מבית הכנסת לבית המדרש"¹⁵⁶, קודם שיוצא לעסוק בעניני העולם, שזהו"ע של קבלת עול כללי בנוגע לעבודת כל היום; ונוסף לזה ישנו גם הקבלת עול פרטי בנוגע לכל מצוה פרטית שעל ידה נעשה בירור פרטי כו' (שזהו"ע "אשר קדשנו במצוותיו וצונו" שאומרים לפני כל מצוה פרטית).

והסדר בזה — שתחילה צריך להיות הקב"ע הכללי, ולאח"ז בא הקב"ע הפרטי, שגם הוא נחשב לענין כללי, ולכן צריך לבוא קודם העבודה בעשר כחות הפנימיים, וע"ד בחי' הכתר שבכל ספירה, שנמשך מבחי' הכתר הכללי, כידוע בענין השתלשלות הכתרים זה מזה (כמבואר בהמאמר דשנת תרכ"ט¹⁵⁷ בענין "עשר קרנות"¹⁵⁸ שהם עשר הכתרים שבע"ס).

וכן הוא בכללות השנה — שבר"ה ישנו הענין הכללי ד"אתם נצבים גו' כולכם גו'", והמשכה כללית זו באה אח"כ בהתחלקות בכל פרטי המדריגות ד"ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך ועד שואב מימין"¹⁵⁹, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁶⁰ אודות ההמשכה מחודש תשרי על כל השנה כולה, שזהו כמשל הסוחר שפורק את הסחורה שרכש בשוק, ומניח כל דבר בפני עצמו ע"ג האיציטבא כו'.

ועד"ז במצות תפילין¹⁶¹ — שתחילה ישנו הענין ד"וטרף זרוע" שנעשה ע"י תפילין של יד, שמורה על הקב"ע שבענין המעשה, ולאח"ז בא הענין ד"אף קדקד" שנעשה ע"י תפילין של ראש, שמורה על ענין

(155) מכאן ואילך — קיצור וראשי פרקים בלבד (המו"ל).
(156) ברכות בסופה. וש"נ.
(157) שנוכר במאמר פ"ב (לעיל ע' ...).
— סה"מ תרכ"ט ע' רפט.
(158) איכ"ר פ"ב, ו.
(159) ר"פ נצבים.
(160) ראה סה"ש תרצ"ט ע' 313. תש"ז ע' 74.
(161) נזכר גם שענין התפילין הוא כמו תפלה, "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה" (ויצא כח, יב. וראה זח"א רסו, ריש ע"ב. ועוד).

והסיבה לכך שלומד חומש אינה אלא בגלל תקנת רבינו נשיאנו ללמוד בכל יום פרשה חומש עם פירוש רש"י, וכיון ש"גזירה גזרת"י... לכן מקיים זאת!...].

טז. והעיקר — שיקויים בפועל הענין ד"טרף זרוע אף קדקד" (כמדובר מכבר¹¹² שעכשיו יש צורך בכך, ולא די בהענין ד"ויראו ממך"¹¹³ בלבד), כמו שהי' בהכניסה לארץ בפעם הראשונה, אשר, אילו זכינו, היתה באופן של גאולה שלימה שאין אחרי' גלות¹¹⁴.

וכדי שיקויים ענין זה גם עתה — בעמדנו בעקבתא דמשיחא, לפני הכניסה לארץ בגאולה האמיתית והשלימה — צריכה להיות השתדלות יתירה בנוגע למצות תפילין, לפעול זאת אצל כל יהודי שיכולים להגיע אליו.

וכמו"כ צ"ל תוספת הידור בקיום מצות תפילין אצל כל אחד בנוגע לעצמו,

הן בנוגע לבדיקת התפילין¹¹⁵ — שהרי אפילו צדיק, עליו נאמר¹¹⁶ "לא יאונה לצדיק כל און", צריך לבדוק את התפילין שלו מזמן לזמן — לכל-הפחות שתי פעמים בשבוע (שמיטה), כפסק השו"ע¹¹⁷, ולמהדרין — פעם אחת בשנה, כדברי המכילתא על הפסוק¹¹⁸ "מימים ימימה", "מגיד שאדם צריך לבדוק את התפילין אחת לשנים עשר חודש"¹¹⁹ (מצד גודל חומר מצות תפילין, ומה גם שמברכים עליהם בכל יום¹²⁰),

והן בנוגע לזהירות מהיסח הדעת¹²¹ — שענין זה שייך אפילו אצל צדיק שאינו גמור, שלא הרגו ליצה"ר לגמרי, ולכן אינו מואס ברע

(112) בנוגע למתים שהחי' יחזקאל: "אני מבני בניהם והללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם" (סנהדרין צב, ב).
(113) נזכר גם החומר ד"איסור ברכה לבטלה... שהסמיכוהו חז"ל על לאו לא תשא את שם ה' וגו'" (שו"ע אדה"ז אר"ח סוסל"ד), שבאמירתו נודעו כל העולם כולו (שבועות לט, א).
(114) ראה לקו"ש ח"ט ע' 346. ח"כ ע' 230. וש"נ.
(115) ראה גם תו"מ חנ"ג ע' 389. וש"נ.
(116) משלי יב, כא.
(117) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סוסל"ט. וש"נ.
(118) בא יג, יו"ד. וראה גם ירושלמי עירובין פ"י סה"א.
(119) אף ש"בית שמאי אומרים אינו צריך לבדקן עולמית", וכפי שהי' "שמאי הזקן אומר אלו תפילין של אבי אימא" (מכילתא שם), וכן מצינו שר' יהודה בן בתירא אמר (קלא).
(120) עיין בכ"ז בתורה שלמה עה"פ (אות קלא).
(121) ראה שו"ע אדה"ז שם רסכ"ח. וש"נ.

בתכלית¹²², ועאכו"כ אצל בינוני, ומי שלמטה ממדרגת הבינוני, ועאכו"כ אצל אלו שצריך לפעול אצלם את כל הענין של הנחת תפילין.

ובכל אופן, יש להשתדל בהפצת הענין דקיום מצות תפילין, בנוגע לכל הסוגים הנ"ל, בכל האופנים האפשריים.

והטענה שאין הדבר מתקבל ונתפס בלבו של חבירו — הנה כאשר הדברים יהיו יוצאים מן הלב, אזי יכנסו אל הלב ויפעלו פעולתם¹²³, שכן, אע"פ ש"אני ישנה", הנה "לבי ער"¹²⁴, להקב"ה לתורתו ומצוותיו¹²⁵, ובפרט מצות תפילין, ש"הוקשה כל התורה כולה לתפילין"¹²⁶.

וכיון ש"מצוה גוררת מצוה"¹²⁷, הרי זה יביא לקיום מצוות נוספות, ועד לקיום כל התורה ומצוותי, ועי"ז ממהרים את הגאולה.

* * *

יז. בנוגע למנהג ללמוד ענין באגרת התשובה — אוחזים עתה בפרק ד'¹²⁸ בענין "מדת מלכותו ית' (ש)נק' בשם דבר ה', כמ"ש¹²⁹ כאשר דבר מלך שלטון, ונכללת ונרמזת באות ה"א אחרונה של שם הוי", כי פנימיות ומקור הדיבור הוא ההבל העולה מן הלב ומתחלק לה' מוצאות הפה אחה"ע מהגרון וכו', וגם הברת ה"א היא בחי' הבל לבד, כמ"ש¹³⁰ אתא קלילא דלית בה מששא, ואף שאין לו דמות הגוף ח"ו, אך דברה תורה כלשון בני אדם, בשגם שגם דבר ה' כ"ב אותיות המתחלקות לה' חלקי המוצאות ובהן נברא כל היצור כו".

וצריך להבין בנוגע למ"ש "ואף שאין לו דמות הגוף ח"ו, אך דברה תורה כלשון בני אדם" — שזהו מאמר המוסגר בביאור השייכות של אות ה' למדת המלכות — מדוע כותב זאת באמצע הענין, ולא בסיום הענין (לאחרי "בשגם .. כל היצור")?

זאת ועוד: אילו הי' רבינו הזקן כותב זאת בסיום הענין, הי' אפשר לומר שקאי על כללות הביאור בנוגע ל"כל הי' ספירות", אבל מזה שכותב זאת באמצע הענין, מובן שקאי רק על מדת המלכות (ה' אחרונה, שהברת ה"א היא בחי' הבל כו'). ואינו מובן: מדוע מבאר זאת רק בנוגע למדת המלכות, ולא בנוגע לכל הי' ספירות?

(126) קידושין לה, א. וש"נ.

(127) אבות פ"ד מ"ב.

(128) צד, ב.

(129) קהלת ח, ד.

(130) ראה לקמן סי"ט. וש"נ.

(122) ראה תניא פ"י.

(123) ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא

בשל"ה סט, א. ועוד.

(124) שה"ש ה, ב.

(125) ראה שהש"ר עה"פ.

עצמו, ובכל שבט גופא — למשפחות ולגברים, כפי שמפרש רש"י¹⁵³, "כל נשיא ונשיא אפוטרופוס לשבטו ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים כו".

כג. ויש לומר, שבפ' מטות מסופר אודות החלוקה הכללית שהיתה ע"י משה, ואילו בפ' דברים מסופר אודות החלוקה הפרטית שעלי' נצטוו אלעזר ויהושע:

בפ' מטות¹⁴¹ נאמר "ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן .. את ממלכת סיחון מלך האמורי ואת ממלכת עוג מלך הבשן", ולכאורה הכוונה, שממלכת סיחון ניתנה לבני גד, וממלכת עוג ניתנה לבני ראובן; ואע"כ נאמר בהמשך הכתוב¹⁵⁴ "ובני ראובן בנו את חשבון גו", שהיא מארץ סיחון. ועכ"ל, שבפסוק זה מדובר אודות החלוקה הכללית שע"י משה, שנתן לבני גד ובני ראובן וחצי שבט מנשה את ממלכת סיחון ועוג, מבלי לקבוע את גבולות חלקו הפרטי של כל אחד מהם.

ואילו בפ' דברים¹⁵⁴ מדובר אודות החלוקה הפרטית — "מערוער אשר על נחל ארנון וחצי הר הגלעד ועריו נתתי לראובני ולגדי", "ויתר הגלעד וכל הבשן .. נתתי לחצי שבט המנשה כל חבל הארגוב גו", "ולמכיר נתתי את הגלעד", "ולראובני ולגדי נתתי מן הגלעד ועד נחל ארנון תוך הנחל וגבול וגו".

וכיון שבפרשת מטות מדובר אודות החלוקה הכללית, שעיקרה היא החלוקה בין עבר הירדן המערבי שניתן לתשעת המטות וחצי המטה, לעבר הירדן המזרחי שניתן לשני המטות וחצי המטה, בגלל שקיבלו על עצמם לעבור חלוצים לפני בני"י — לכן גם בחלוקת הארץ נאמר "ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן", גד לפני ראובן, כיון שבחלוקה הכללית מודגש בעיקר הענין דחלוצים תעברו, ששייך בעיקר לגד, "שגבורים היו, שכן נאמר בגד וטרף זרוע אף קדקד".

משא"כ בפרשת דברים שמדובר אודות החלוקה הפרטית לכל שבט בפני עצמו, שזהו עיקר הענין דחלוקת וירושת הארץ — הנה גם בפסוק "ואצו אתכם גו' חלוצים תעברו גו' עד אשר יניח גו' ושבתם איש לירושתו גו'", מפרש רש"י "לבני ראובן ולבני גד הי' מדבר" — ראובן לפני גד, כיון שראובן הוא בכור לנחלה.

(154) מטות שם, לו.

(153) שם, יז.

על עולם הבריאה¹⁴⁹) .. ולכן, לא מבעי שבי"ע אינם בערך כו', והיינו שאין לו בחי' דמות הגוף, אלא גם אצילות כלא חשיב, והיינו ולא גוף". ועפ"ז מובן, שבהתחלת הענין, שמדבר אודות כללות הענין ד"חלק הוי' עמו, חלק משם הוי' ב"ה", שבזה נכללת גם דרגת עולם האצילות — מדייק רבינו הזקן ש"אף שאין לו דמות הגוף וכו'", "ולא גוף", שקאי על עולם האצילות; משא"כ כאן, כשמדבר רק על ספירת המלכות כפי ששייכת לעולמות בי"ע — אומר רק "ואף שאין לו דמות הגוף", דקאי על בי"ע, ואינו מוסיף "וכו'", שקאי על עולם האצילות, שאין זה שייך להמדובר כאן.

כא. המשך הביאור בענין "מדת חסדו וטובו ושאר מדותיו הקדושות הנכללות בדרך כלל במספר שש שבפסוק לך ה' הגדולה וגו' עד לך ה' הממלכה וגו', ולא עד בכלל וכו'" — נכלל בשיחת ש"פ מטו"מ ס"ז.

*

כב. בנוגע לפירוש רש"י בפרשתנו, שגם לאחרי הסיפור אודות חלוקת הארץ מקדים ראובן לגד — יש לבאר זאת בהקדים שאלה נוספת בנוגע לחלוקת הארץ:

בפ' מסעי¹⁵⁰ נצטווה משה לומר לבני"י "זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה ארץ כנען לגבולותי", ולאחרי שמפרט את גבולות הארץ, מסיים: "זאת הארץ אשר תנחלו אותה בגורל .. לתשעת המטות וחצי המטה". ובהמשך הפרשה¹⁵¹ נאמר "אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ אלעזר הכהן ויהושע בן נון ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תקחו לנחול את הארץ".

ולכאורה אינו מובן: מה ניתוסף בהחלוקה ע"י אלעזר כו' לגבי החלוקה שע"י משה?

והביאור בזה — שהחלוקה שע"י משה היתה חלוקה כללית בלבד, "לתשעת המטות וחצי המטה", בניגוד ל"מטה בני הראובני .. ומטה בני הגדי .. וחצי מטה מנשה" ש"לקחו נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה"¹⁵²; ולאח"ז ה' ציווי נוסף על חלוקה פרטית לכל שבט בפני

(149) ראה בהנסמן בתו"מ סה"מ ניסן ע' שם יד"ח. (150) שם, יד"טו. (151) שם יד"ח. (152) קס הערה 39. (153) לך, ב ואילך.

ולאידך גיסא: בהתחלת הענין¹³¹, בענין "מ"ש¹³² כי חלק ה' עמו וכו', חלק משם הוי' ב"ה, כדכתיב¹³³ ויפח באפיו נשמת חיים, ומאן דנפח מתוכו נפח וכו'" — מבהיר כבר רבינו הזקן "ואף שאין לו דמות הגוף וכו' ח"ו, אך דברה תורה כלשון בני אדם", והרי ענין זה שייך לכל עשר הכחות שבנפש האדם, שהם כנגד עשר הספירות שלמעלה. וא"כ, למה צריך לחזור ולהבהיר ענין זה עוה"פ בנוגע לספירת המלכות?

גם צריך להבין: מדוע בהתחלת הענין כותב רבינו הזקן "ואף שאין לו דמות הגוף וכו'", ואילו בסיום הענין כותב "ואף שאין לו דמות הגוף ח"ו", ללא הוספת "וכו'"?

וכפי שיתבאר לקמן.

יח. בנוגע להביאור בפירוש רש"י — שמקדים ראובן לגד: ובהקדים הביאור בסדרם של ב' שבטים אלו בכתוב — שבפרשתנו מקדים הכתוב ראובן לגד: "לראובני ולגדי"¹³⁴, ואילו בפ' מטות, הנה מלבד מ"ש בהתחלת הענין¹³⁵ "ומקנה רב ה' לבני ראובן ולבני גד" (ראובן לפני גד), נאמר בכל הפסוקים שלאח"ז "בני גד ובני ראובן" (גד לפני ראובן)¹³⁶.

וטעם הדבר — בפשטות:

בפרשתנו מדובר בעיקר אודות ירושת הארץ, "ואת הארץ הזאת ירשנו גו"¹³⁴, ולכן מקדים הכתוב ראובן לגד — "נתתי לראובני ולגדי", כיון שראובן הוא הבכור, "בכור לנחלה"¹³⁷.

[ולהעיר מהמובא בפירוש רש"י¹³⁸, שמצד הבכורה ה' ראובן ראוי להיות יתר על אחיו גם בכהונה ומלכות, אלא שהמעשה שעשה גרם לו להפסיד כל היתרונות הללו. אך גם לאחרי שנטלו ממנו יתרונות הללו — נשאר עדיין בכור לנחלה].

ואילו בפ' מטות מודגש בעיקר החידוש ד"נחלץ חושים לפני בני ישראל"¹³⁹, ולכן מקדים הכתוב גד לראובן, כי, עיקר הענין ד"נחלץ

(131) צג, ב. (132) ראה גם לקו"ש ח"ט ריש ע' 2 ובהערות שם. (133) האזינו לב, ט. (134) בראשית ב, ז. (135) פרש"י וישלח לה, כג. (136) ג, יב. שם, טז. (137) ויחי מט, ג"ד. (138) מטות שם, יז. (139) לב, א.

חושים" "מתוך שגבורים היו" שייך לבני גד, "שכן נאמר בגד וטרף זרוע אף קדקד"¹⁴⁰.

אך עדיין אינו מובן:

מדוע בפסוק "ואצו אתכם" שבפרשתנו¹⁰¹, מפרש רש"י "לבני ראובן וגד ה' מדבר" — הרי פסוק זה בא לאחרי סיום הענין דירושת הארץ (שבזה הקדים הכתוב ראובן לגד), ומתחיל לדבר אודות היציאה למלחמה באופן ד"חלוצים תעברו", שבזה יש להקדים גד לראובן?

וכן בפירושו הפסוק "ואנחנו נחלץ חושים" שבפ' מטות¹³⁹ — שבו מביא רש"י ש"משה חזר ופירש להם באלה הדברים ואצו אתכם בעת ההיא וגו' חלוצים תעברו גו'" — כותב רש"י "זה ראובן וגד שקיימו תנאים", אף שכאן מדובר (לא אודות ירושת הארץ, אלא) אודות ענין המלחמה, שבזה יש להקדים גד לראובן?

ולאידך גיסא: מדוע בפסוק "ויתן להם משה גו'" שבפ' מטות¹⁴¹ — שמדבר אודות ירושת הארץ — מקדים הכתוב גד לראובן ("ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן"), אף שבנוגע לירושת הארץ יש להקדים ראובן לגד?

וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

יט. בנוגע להביאור באגרת התשובה:

בנוגע למ"ש על אות ה' "אתא קלילא כו'" — הנה בנוסח ה"אקדמות" שבסידורים יש ב' גירסאות: (א) "דלית בה ממשא", (ב) "דלית בה ממשא". ורבינו הזקן בתניא גורס "דלית בה ממשא", וכן בלקו"ת האזינו¹⁴²: "הה' הוא אתא קלילא דלית בה ממשא, כמבואר באקדמות, ופי' אתא קלילא היינו שההבל הלב המתלבש בה הוא מועט יותר מבכל האותיות .. לכן נקראת אתא קלילא, פי' שקל לדבר אותה משום דלית בה ממשא, דזוטר מאד ההבל שבה".

ובנוגע לב' לשונות אלו (מששא או ממשא) — הנה יש שרוצים

140) ביאור הטעם שאעפ"כ נאמר בהתחלת הענין "ומקנה רב ה' לבני ראובן ולבני גד", כי, נוסף לכך שראובן הוא הגדול, ה' לו מקנה רב יותר מאשר לגד — נכלל ה' (141) שם, לג. (142) עד, ד.

לומר ששניהם נלקחים מאותו שורש וענינם אחד, אבל באמת יש חילוק ביניהם:

"מששא" — הוא מלשון מישוש, היינו, דבר שיכולים למשש בידים; ואילו הלשון "ממש" — הנה מפירושו רש"י¹⁴³ על הפסוק¹⁴⁴ "וישלח יעקב מלאכים", "מלאכים ממש", מוכח, שאין זה מלשון מישוש, שהרי מציאות המלאכים אינה כמו מציאות של בשר ודם שיכולים למשש בידים, אלא כוונת רש"י לפרש ש"מלאכים" אינם שלוחים, כי אם "מלאכים ממש", היינו, מלאכים אמיתיים.

ועפ"ז נשאלת השאלה: מהו הטעם שאות ה' שהיא "אתא קלילא דלית בה ממשא" רומזת על ספירת המלכות דוקא יותר מאשר ז"א — דלכאורה אדרבה: ספירת המלכות היא בדרגא תחתונה יותר, כך שהיא פחות רוחנית!?

ויובן ע"פ מ"ש הרמב"ם במורה נבוכים¹⁴⁵, שבנוגע להחושים דראי' ושמיעה ודיבור וריח, מצינו בתורה שנאמרו כינויים אלו על הענינים דלמעלה, מלבד חוש המישוש, שהוא חוש נבזה, ושייך רק באדם למטה, מצד פחיתותו כו'.

אמנם, ע"פ קבלה, ישנו ענין המששות גם למעלה. ולכן צריך להבהיר דוקא בנוגע לספירת המלכות, שנרמזת באות ה', שהיא "אתא קלילא דלית בה ממשא", ולהוסיף ש"אף שאין לו דמות הגוף ח"ו, אך דברה תורה כלשון בני אדם".

כ. והביאור במ"ש רבינו הזקן "ואף שאין לו דמות הגוף ח"ו", ללא הוספת תיבת "וכו'", כמו בהתחלת הענין:

תיבת "וכו'" באה במקום התיבות שבאות לאחרי "אין לו דמות הגוף" — "ולא גוף".

ומביא הצ"צ¹⁴⁶, "וידוע הקושיא על זה בשל"ה¹⁴⁷, דכיון שאין לו דמות הגוף, מכש"כ שאינו גוף", וא"כ, ה"י צ"ל הנוסח בסדר הפוך: אינו גוף, ואין לו (אפילו) דמות הגוף?

ומבאר הצ"צ, "אך הענין הוא, כי האצילות נקרא גופא, ובי"ע הם בחי' דמות הגוף (ועז"נ¹⁴⁸ "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם", דקאי

143) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר: מ'קצכט זיך דאָך אין פירושו רש"י!...
144) ר"פ וישלח.
145) ח"א רפמ"ד.
146) (146) אוה"ת בראשית (כרך ו) תתרכג, ריש ע"ב.
147) ראה בית נאמן יו"ד, ב.
148) יחזקאל א, כו.